

Denis Poniž

Bibavice: skrite podobe devetdesetih

Lumi, Ljubljana 1992

Bibavice so četrta pesniška zbirka doktorja literarnih znanosti Denisa Poniža. Ob začetnem branju dobiš vtis, da je to knjiga o avtorjevem staranju, že takoj nato pa, da sta v precepu čas oziroma zgodovina nasploh, točka gledišča pa je konkreten razočaran in postaran čas devetdesetih. Ta je zaznamovan z razpadanjem, razločevanjem, vojnami, recesijo, ko se je pokazalo, da je vizionarski idealizem v povezavo sveta naravnanege tehnološko-informacijskega napredka doživel kolaps in se spet vrača v kaos.

Podobno razčaranje je doživel intelektualizem in njegovo prvenstveno orožje – beseda, ki se je že spet, a tokrat seveda vseeno nepričakovano, pokazala v vsej svoji nemoči, da obvaruje civilizirano človeško in človeka pred zmagujočo agresivnostjo v začetku demagoškega, v njegovi skrajni konsekvenci pa prosojno lažnivega ali neartikularanega barbarstva. V središču *Bibavic* sta torej vprašanji časa in zgodovine, nanju pa se veže vprašanje besede. Poniž se sprašuje: "čas, si sploh kaj?" (str.12), o zgodovini pa: "Zdaj stojimo v predverju zgodovine in oblečeni se počutijo, kot da so nagi"... "mrtvi (naši in njihovi) so nepreklicno zašvasani v video kasete. križ raja z zvezdo, oven z volkuljo, abaddon z venero, nevidni nosferatu pa vztrajno žre človeško meso v predverju zgodovine: zgodovina se noče skotiti iz bleščečega jajca demagogije."... "s pinceto in kompresorjem ji segajo v maternico, azur in karmin pojita bele komprese, ki jih drži v rokah Thot, prvi v času, poslednji v teži." (str. 26) Muka osimbolizirane in relativizirane besede pa ne izhaja iz spomina na mitični svet, kot sem najprej mislila, ampak iz razrvanega kontrapunktiranja neozaveščene nagonskosti (živalske) narave (človeka) in iz naše krščanske civilizacije izhajajočih razcepov med telesom in dušo, angelom in hudičem, zgodovino in večnostjo... A *Bibavice* ne ponujajo ne verske ne brezverske upesnjene filozofije, ampak skepso. Ta mučeca se intelektualistična skepsa se upesnjuje z izrazito raznorodnim besediščem in sintakso. Emocionalnost, moralizem in intelektualno (latinski izrazi, izreki) se prepletajo v jeziku, ki ni niti modernistično samozaverovano razpuščen niti postmodernistično obvladan – verjetno zato, ker pesniški svet v tej Poniževi zbirki ne izhaja prvenstveno iz sistema

jezikovnosti (nanj se nanaša le problem njegovega osnovnega dela – besede, njene (ne)identičnosti s sodobnim časovnim pomenom ali z njeno nediferencirano materialnostjo: "beseda, ki pomeni nekaj drugega. ki je zatisnjena v žilo žada, v apno apnenca, ki je obelisk iskanja v krogu. kolobarjenja v duši, spočetja v magmi sna." (str. 9), ampak iz vizualnosti, ki v umetnosti nasploh vse bolj izpodrinja princip verbalnosti. Saj je zbirka tudi podnaslovljena: *Skrite podobe devetdesetih*. In te podobe devetdesetih so v *Bibavica*h skrite v dveh modusih: prvič zato, ker se o njih danes ne da ali noče govoriti naravnost z odkrito oziroma razkrivajočo besedo (samo pomislimo na govor sodobne politike!), in drugič zato, ker lahko v skritih podobah individuuum ohrani vsaj še nekaj svoje – nad sabo, drugimi in zgodovino razočarane – subjektivitete in identitete le na ta način, da se uspe tu pa tam skriti v prastaro zasebnost; v intimo ljubezenskega odnosa, erotike. Ko: "dvojina še varuje skrivnosti"..."v juri in kredi sva mislija enako"... "besede so, kar pač so. izven gramatične težnosti, daleč od svetlobne hitrosti, besede pač, iz strasti in klorofila".

Da je mera polna, skepsa popolna, se zbirka konča z razdelkom *Tri pesmi o kaosu*, kjer je skepsa skeptična tudi do skepse: "Kaos je drugo ime za nerazumljen red"... "o bog, si se kdaj ugledal v kaosu, v besedi, ki ti je izpisala goreči grm". ...ko bo po neki prerokbi kaos šele takrat, ko bo bivajoče v človeku in pticah hotelo na plano, raztrgalo bo opno življenja, da bo namesto krikov in ščebetov v raztrganih opnah samo grgralo in bo vse brezglasno poniknilo v kaos.

Bibavice so zaradi skeptične in vizualne obremenjenosti za tradicionalen pesniški okus precej problematične, saj poetična samo-posvetitvenost, posvečenost, lepota in vera, prav tako pa tudi humor in ironija, izvisijo iz takih premis. Tu se mi zdi nujno poudariti, da je Poniž pesnik–primerjalec, celo doktor primerjalne književnosti. Duhovnozgodovinska "primerjalna" vzgoja je po nekaj desetletjih, ki so bila prežeta z entuziastičnim duhom poetike, filozofije in umetnostne erotike, ki so jo pilili pesniki srednje generacije, kamor spada tudi Poniž (ki je sicer vedno bil skeptično samotnen in uporen), zdi se, da začela obravnavati minevanje lastnih korenin. Iz prhnenja tega pedigreja po mojem izstopata prav pisca, ki (kolikor vem) v osamosvojitveno prelomnem času ena od redkih nista stopila z balkona literature na oder politike – Dekleva in Poniž. Dekleva je lahkotnejši, saj kljub vsemu prisega ali vsaj pristaja na poetičnost v paradoksalnosti, medtem ko je Poniž postal v *Bibavica*h boleče in pesimistično razcepljen med razkrinkujočimi se zgodovinskimi antagonizmi skritih in skrivajočih se besed–podob na kriznem začetku devetdesetih.

Vida Mokrin-Pauer